

Finn Ove Båtevik, Gro Marit Grimsrud,
Geirmund Dvergsdal og Margrethe Eikrem Aarset

Rapport nr. 36

Når ein vidaregåande skule blir borte

Konsekvensar for lokalsamfunnet

Tittel	Når ein vidaregåande skule blir borte Konsekvensar for lokalsamfunnet
Forfattarar	Finn Ove Båtevik, Gro Marit Grimsrud, Geirmund Dvergsdal og Margrethe Eikrem Aarset
Prosjektleder	Finn Ove Båtevik
Rapport nr.	36/2013
Sider	33
Prosjektnummer	17166
Prosjekttittel	Vidaregåande opplæring si samfunnsrolle
Oppdragsgivar	Sogn og Fjordane fylkeskommune, opplæringsavdelinga og plan- og analyseavdelinga
Ansvarleg utgivar	Møreforskning Volda
ISSN	1891-5981
ISBN	978-82-7692-325-4
Distribusjon	Open http://www.moreforsk.no/volda.htm http://www.hivolda.no/fou
Nøkkelord	Vidaregåande opplæring, identitet, lokalsamfunn, attraktivitet, rekruttering, ungdom, mobilitet

Samandrag:

Vi har i denne rapporten starta ein analyse av moglege konsekvensar av å konsolidere strukturen i den vidaregåande skulen i Sogn og Fjordane. Studien er eit forprosjekt gjennomført på oppdrag for Sogn og Fjordane fylkeskommune, opplæringsavdelinga og plan- og samfunnsavdelinga. I denne studien har vi gjennomført:

- To caseundersøkingar: Vi har samla inn erfaringar frå to lokalsamfunn som har vore gjennom ei omstrukturering, eit døme i Nord-Noreg og eit døme i Oppland. Begge døma er lokalisert i distrikta, men innanfor dagleg pendlaravstand til eit regionsenter som har fått styrka sin skule som følgje av nedlegging i utkanten.
- Litteraturgjennomgang: Vi har søkt etter norsk og internasjonal litteratur som tek for seg lokalsamfunnskonskvensar av konsolideringar i vidaregåande skule. Slik litteratur fann vi lite av. Det meste som er skriva om temaet handlar om grunnskular. Det er likevel ein omfattande litteratur om regionale utviklingsprosessar som er relevant i denne samanheng.
- Ein konklusjon er at det er vanskeleg å skulle seie noko konkret om verknader av slike prosessar så lenge analysane ikkje vert knytt til konkrete tilfelle av nedlegging.

© Forfattar/Møreforskning Volda

Føresegnene i åndsverklova gjeld for materialet i denne publikasjonen. Materialet er publisert for at du skal kunne lese det på skjermen eller framstille eksemplar til privat bruk. Utan særskild avtale med forfattar/Møreforskning Volda er all anna eksemplarframstilling og tilgjengeleggjering berre tillate så langt det har heimel i lov eller avtale med Kopinor, interesseorgan for rettshavarar til åndsverk.

Forord

Rapporten «Når ein vidaregåande skule blir borte» ser på kva konsekvensar det kan ha for eit lokalsamfunn at ein vidaregåande skule vert lagt ned. Med utgangspunkt i litteraturgjennomgang og to caseundersøkingar har vi samla erfaringar frå lokalsamfunn som har opplevd ei slik nedlegging.

Studien er eit forprosjekt gjennomført på oppdrag for Sogn og Fjordane fylkeskommune, opplæringsavdelinga og plan- og samfunnsavdelinga.

Takk til alle informantane som har delteke med å stille opp til intervju, og takk til oppdragsgjevar for oppdraget og for godt samarbeid gjennom prosjektet!

Volda, 18. februar 2013

Finn Ove Båtevik (prosjektleder)

Gro Marit Grimsrud

Geirmund Dvergsdal

Margrethe Eikrem Aarset

Innhald

Forord	5
Innleiing	7
Samanfatning	9
Kva seier litteraturen om konsekvensar for lokalsamfunnet av endring i skulestrukturen?	11
Det er få studiar av lokalsamfunnskonskvensar av endring i skulestrukturen.....	11
Attraktivitet og folketalsutvikling.....	11
Sentralisering og kampen om dei kloke hovuda	14
Næringslivet sitt rekrutteringsbehov	15
Sysselsetting og mobilitet.....	15
Konsekvensar for sosiale tilhøve i lokalsamfunnet	15
Nedlegging av ein vidaregåande skule i Troms 2009	17
Informantane sine tankar og erfaringar rundt konsekvensar av nedlegginga	18
Nedlegging av ein vidaregåande skule i Oppland i 2002	22
Informantane sine tankar og erfaringar om konsekvensar av nedlegginga	23
Nye endringar i 2012	24
Oppsummering	27
Litteratur	29

Innleiing

Prosjektet er gjennomført på oppdrag for Sogn og Fjordane Fylkeskommune, opplæringsavdelinga og plan- og samfunnsavdelinga. Med utgangspunkt i to case der vidaregåande skular har blitt nedlagt og elevar og lærarar har blitt flytta til ein annan skule, har vi sett nærare på kva konsekvensar dette har hatt for desse lokalsamfunna. Eit døme er henta frå Troms fylke der ein allmennfagleg vidaregåande skule vart nedlagt i 2009, eit døme er henta frå Oppland fylke der ein yrkesretta vidaregåande skule vart nedlagt i 2002.

For vidaregåande opplæring er overordna mål at utdanningstilboda skal ha høg kvalitet og eit breitt spekter av tilbod for å bidra til samfunnet sitt behov for kompetanse på ulike nivå. Langsiktige planar og organisering skal sikre føreseielege rammer og robuste einingar og fagmiljø, men samstundes må det takast omsyn til endra økonomiske føresetnadar som følgje av demografisk utvikling og endra kompetansebehov. Utfordringa mange fylket står over for, er mindre ungdomskull i framtida. Dette vil gje overkapasitet på skuleplassar. Spørsmålet blir då mellom anna kva konsekvensar ei eventuell omstrukturering av den vidaregåande skulen kan få for ulike lokalsamfunn.

Det kan vere relevant å sjå slike endringsprosessar opp mot tre ulike strategiar; tilpassing, ekspansjon eller diversifisering. Ei slik tenking blir gjerne brukt inn mot andre «bransjar», men vi tar den med her fordi vi meiner den kan vere relevant å ha med seg også i diskusjonen rundt strukturen på vidaregåande opplæring. Overført til vidaregåande opplæring vil dei tre alternativa kunne innebere:

- *Tilpassing* – vil vere å skalere ned infrastruktur til å matche marknaden (elevtal etc.), der å legge ned skular kan vere *ein* strategi, å legge ned enkelttilbod kan vere ein annan.
- *Ekspansjon* – vil vere å skape ein større marknad ved samanslåing av skular etc..
- *Diversifisering* - vil vere å oppretthalde omfanget på tilbodet ved å yte nye typar teneste på nye område, utvikle nisjar med meir. Døme kan vere nærbutikkar som «fyller på» si portefølje med tenester som normalt ikkje sorterar under det å drive handel, men som gjev fleire bein å stå på.

For å finne fram til aktuelle døme, har vi føreteke ei enkel kartlegging av kva som har skjedd i fylka av omstrukturering og nedlegging av vidaregåande skular. Gjennom kontakt med opplæringsavdelingane i relevante fylke har vi prøvd å få oversikt over skular som har blitt nedlagt og - eller har gjennomført større strukturelle endringar dei seinare åra. I utgangspunktet ynskte vi å ta utgangspunkt i skular som var nedlagde for ca fem år sidan, og

vi ynskte skular av ein viss storleik (meir enn 100 elevar) som både var yrkesretta og allmennfaglege.

Kartlegginga synte at det er:

- mange fylke som er i gang med tilsvarande omstruktureringsprosessar som Sogn og Fjordane
- få døme på skular som er nedlagt
- mange døme på samanslåing av skular og justering av linjer/ fag
- ingen systematiske vurderingar av konsekvensar for lokalsamfunn

Dei to døma vi til slutt valgte å sjå nærare på, var ikkje optimale i høve til dei kriteria vi på førehand hadde sett opp. Dei gjev likevel eit «heilskapleg» bilde av kva nokre av konsekvensane kan verte av slike endringar i eit lokalsamfunn. Når lokalsamfunnskonskvensar skal analyserast er det eit poeng at alle tema vert sett i samanheng med kvarandre og ikkje analysert sektorvis, difor er døma presentert i sin heilskap. Dei er presentert slik dei kom fram i samtale med informantar og må såleis lesast som deira vurderingar heller enn som fakta om prosessen og resultatane. I innleiinga til studiane av døma har vi gått noko meir analytisk til verk og støttar oss til den snaue faglitteraturen vi fann om temaet. Det er ikkje gjort mange studiar av lokalsamfunnskonskvensar av strukturendringar i vidaregåande skule, slik at vår gjennomgang i stor grad tek utgangspunkt i anna litteratur som handlar om regionale utviklingsprosessar.

Det er viktig å ha med konteksten når ein skal vurdere konsekvensane for lokalsamfunna ved nedlegging av ein vidaregåande skule. Eit omland med store avstandar og dårlege kommunikasjonar vil få andre konsekvensar enn eit omland der avstandane er mindre og kommunikasjonane betre. Konskvensane for elevane vil også vere ulike etter kva føresetnadar den enkelte har for å takle til dømes det å flytte på hybel. For nokre vil kanskje det å flytte på hybel og å kome seg vekk frå både lokalsamfunn og lokalmiljø opplevast som positivt, medan for andre vil det vere meir utfordrande.

Mange av informantane omtalar den vidaregåande skulen som limet i regionen og lokalsamfunnet og seier at den inngår som ein del av demninga mot sentralisering. Samstundes blir det påpeika kor viktig det er at skulen er synleg i lokalsamfunnet, og at den gjennom det den gjer, ikkje det den er, blir ein institusjon i lokalsamfunnet.

Samanfatning

Vi har i dette notatet starta ein analyse av moglege konsekvensar av å konsolidere strukturen i den vidaregåande skulen i Sogn og Fjordane. Vi har gått fram på følgjande måte:

- To caseundersøkingar: Vi har samla inn erfaringar frå to lokalsamfunn som har vore gjennom ei omstrukturering, eit døme i Nord-Noreg og eit døme i Oppland. Begge døma er lokalisert i distrikta, men innanfor dagleg pendlaravstand til eit regionsenter som har fått styrka sin skule som følgje av nedlegging i utkanten.
- Litteraturgjennomgang: Vi har søkt etter norsk og internasjonal litteratur som tek for seg lokalsamfunnskonskvensar av konsolideringar i vidaregåande skule. Slik litteratur fann vi lite av. Det meste som er skriva om temaet handlar om grunnskular. Det er likevel ein omfattande litteratur om regionale utviklingsprosessar som er relevant i denne samanheng.
- Ein konklusjon er at det er vanskeleg å skulle seie noko konkret om verknader av slike prosessar så lenge analysane ikkje vert knytt til konkrete tilfelle av nedlegging.

Det er to relaterte tema som synes viktigare enn dei andre. Det eine er knytt til spørsmålet om sentralisering, det andre er knytt til spørsmål om skulenedlegging betyr kroken på døra for samfunnet. Spørsmål om konsekvensar knytt til rekruttering til næringslivet, sysselsetting og mobilitet, utarming av det sosiale miljø og liknande er berre deler av denne tematikken.

I forskingslitteraturen ser svaret på spørsmålet om samfunnsnedlegging å vere at skulenedlegging er ein konsekvens av at samfunnet er i ferd med å uttynnast, og ikkje omvendt. Denne litteraturen gjeld grunnskulen. Vi har peika på at denne litteraturen legg for mykje vekt på kva som er identifisert som flyttemotiv blant folk flest, utan å ta omsyn til at foreldre med skulebarn og ungdom berre sjeldan flyttar. For dei er det meir snakk om å tilpasse seg situasjonen der ein bur, for eksempel gjennom pendling (jf. Aasbrenns (1993) dragspelsamfunn). Ut frå anna kunnskap om regionale utviklingsprosessar trur vi dei langsiktige konsekvensane blir redusert tilflytting – med dei konsekvensar det kan ha for redusert skatteinngang, kommuneoverføringar, kompetansetilførsel, utarming av tenestegrunnlaget og det sosiale miljøet. Mekanismane bak er konkret knytt til at vi veit vidaregåande skule er ein type kompetansesarbeidsplass folk kjem flyttande til; det er også ein viktig faktor for alle som er opptekne av utdanninga til borna sine. Såleis kan det hemme rekrutteringa til andre sektorar også.

Det er også på det reine at ei bygd som er van med å ha tilreisande ungdom i tillegg til sine egne vil merke det når dei ikkje lenger er der. Det kan konkret handle om at den lokale kiosken ikkje får nok kundar. Viktigare er det truleg at staden ikkje lenger vert rekna med som ein stad for ungdom. I staden bind ungdomen band til ein annan stad – typisk i regionsenteret. Såleis er det rimeleg å tru at regionsentret på lang sikt endar opp med ein større del av bygdas «kloke hovud».

For regionsenteret er det naturleg nok ein vinst. Dei vil kunne vinne på alle områda som utkanten taper på. Skulen vil bli styrka, dei vil få fleire ungdomar til staden; dei vil få fleire kompetansesarbeidsplassar – som igjen kan føre til ein positiv spiral. Det er ikkje berre skulane som viser tendens til (desentralisert) sentralisering. Det er ei utvikling vi ser på fleire samfunnsområde. Spørsmålet er om ein meiner dette totalt sett er eit gode for samfunnet, eller om vi misser mykje

norsk kultur ved å ikkje ta vare på busetnadsgrunnlaget som mellom anna dei vidaregåande skulene er del av.

I døma våre gjorde vi følgjande observasjonar:

- At samisk språk og kultur ser ut til å tape på nedlegginga av den vidaregåande skulen i Troms, er ikkje direkte overførbart til Sogn og Fjordane. Det er likevel naturleg å tenkje seg at dei same mekanismane kan gjere seg gjeldande når det gjeld kultur og andre tradisjonar som kjenneteiknar dette fylket.
- Konsekvensane ser ut til å vere store både for lokalmiljøet og ungdomane dersom elevane må flytte på hybel tidleg. Størst konsekvens vil det få for elevar med ekstra behov.
- Ytterkantane i regionen, som misser den vidaregåande skulen, vil i særleg grad merke nedlegginga.
- Den vidaregåande skulen representerer mange kompetansesarbeidsplassar i distrikts-Norge. Når slike arbeidsplassar forsvinn kan det påverke rekrutteringa til andre typar kompetansesarbeidsplassar og fleksibiliteten samla sett. Difor vil tap av slike arbeidsplassar kunne påverke lokal og regional samfunnsutvikling.
- Nye busstilbod som blir etablert når skular vert lagt ned, kan bety ei betring av kollektivtilbodet for folk flest. Samstundes vil samordning for å oppnå mest mogleg rasjonelle ruter ofte føre til lang reisetid og lange arbeidsagar for elevar som dagpendlar.
- Uryddige prosessar og /eller prosessar med uklare og skiftande motiv kan bidra til å svekke tiltrua til politikarane og lokaldemokratiet. Dette vil i neste omgang kunne føre til sviktande lokalt engasjement.
- Rekruttere og halde på medlemar blant ungdom i alderen 16-19 år i frivillige lag og organisasjonar kan bli vanskelegare, enten fordi ungdom bur på hybel eller fordi dei ikkje har overskot til å delta på grunn av lange arbeidsdagar.
- For næringslivet har nedlegging både direkte og indirekte konsekvensar;
 - Tap av lokal omsetnad knytt til skulen og dei tilsette/elevane
 - Større problem med å rekruttere arbeidskraft (heiltid/ deltid)
 - Færre lærlingar
- Den regionale identiteten kan bli påverka av at ungdom dannar nettverk til andre område tidlegare.
- Gode skuletilbod med eit breitt studietilbod i akseptabel pendlaravstand kan gjere det attraktivt å bu i distrikta.

Kva seier litteraturen om konsekvensar for lokalsamfunnet av endring i skulestrukturen?

Det er få studiar av lokalsamfunnskonskvensar av endring i skulestrukturen

Det er ikkje gjort mange studiar som går direkte på lokalsamfunnskonskvensar av strukturendringar i *vidaregåande* skule. Vi har faktisk ikkje funne ein einaste. Søk i litteraturen viser at dei fleste studiane kring strukturendringar og nedleggingar i skulen handlar om konsekvensar for skuleinterne forhold. Dei handlar om kva som skjer med undervisningskvaliteten og med læringa og trivnaden til elevane. Det er også ein god del litteratur som analyserer konsekvensane for ressurs svak ungdom; kva som skjer med dei som fell utanfor skulesystemet når den lokale skulen vert nedlagd. Vidare finn vi ein del økonomiske analysar som tek for seg spørsmålet om det er noko å spare på nedlegging når ein tek omsyn til at andre budsjettpostar kan auke som følgje av nedlegginga (t.d. NHHS 2005). Og til slutt ser vi at eit populært tema å studere er maktforholda i sjølve debatten om skulenedlegging.

I dei relativt få studiane som er opptekne av lokalsamfunnet er det *grunnskular* som er i fokus. Men også i desse er det elevane, lærarane og skulen som spelar hovudrollene. Lokalsamfunnet vert tematisert gjennom kor viktige dei er for grunnskuleelevane og for undervisninga. Det er fokus på at lokalsamfunnet representerer ein trygg kontekst for elevane og foreldra deira, eller at lokalsamfunnet kan vere ei kjelde til kunnskap.

Den andre sida av relasjonen som handlar om at skulen kan ha ei viktig rolle i lokalsamfunnet, er langt sjeldnare analysert (Åberg-Bengtsson 2009; Hargreaves et al. 2009). Sjølv ikkje i Noreg kor vi er notorisk opptekne av alt som kan påverke folketalet i distrikta, er det gjort særleg mange analysar av kva verknader nedlegging eller etablering/styrking av skulen kan bety i denne samanheng. Det kan ha å gjere med at skuleforskninga ofte har vore knytt til følgjeevaluering av dei mange skulereformene og dermed vore gjennomført på styresmaktene sine premisser (Kvalsund 2009). Hagen (1992) meiner mangelen på effektstudiar kjem av at det er nesten umulig å seie noko om kva verknader skulen har på flytte- og busetnadsmønster fordi han berre er ein liten del av lokalsamfunnet, og også berre ein av fleire faktorar som påverkar flytting og bustadsval.

Vi har altså fått mindre støtte frå litteraturen enn vi hadde rekna med. Vår «konsekvensanalyse» baserer seg såleis mykje på dei empiriske casestudia vi har gjort i Nord-Noreg og på Austlandet. Vi vil sjølvsagt supplere desse med det vi har funne i forskingslitteraturen, men mest byggjer vi på kunnskap vi har frå anna forskning om lokalsamfunn og regionale endringsprosessar. Dei tema vi presenterer nedanfor kan ein såleis sjå på som problemstillingar ein med fordel kunne ha undersøkt nærare med utgangspunkt i konkrete strukturendringar.

Attraktivitet og folketalsutvikling

Fører skulenedlegging til nedlegging av lokalsamfunnet – eller er det omvendt?

I den politiske diskusjonen kjem ein ofte over bastante synspunkt på korleis ei skulenedlegging vil slå ut for lokalsamfunnet; og ein får fort inntrykk av at lokalsamfunnet står og fell med den lokale skulen. Ein norsk studie frå 1992 blant 981 foreldre med barn i *grunnskulen* fann inga støtte for dette (Hagen

1992). Denne studien viser at skulen riktig nok er viktig for bygda, men at ei nedlegging – på kort sikt – mest ikkje ville få nokon konsekvensar for busetnadsmønsteret av di få sa dei ville flytte ut som følgje av nedlegging, og blant innflyttarane var skule berre ein av fleire faktorar som påverka flyttevalet (Hagen 1992:131).

Ein nyare studie frå Danmark, der 30 nedleggingar vart granska konkluderte med at det ikkje var skulenedlegging som førte til nedgang i folketalet, men omvendt: *“... school closure is a sign of a community in the final phase of the death process, not a cause”* (Egelund & Laustsen 2006:429).

I USA og England har det og vore mange undersøkingar av kva som kjenneteiknar skular som vart nedlagt i dei store strukturendringane dei var gjennom i fleire tiår, og også her er konklusjonen at dei aller fleste vart nedlagde på grunn av nedgang i folketal og elevtal.

Vil denne argumentasjonen halde for vidaregåande skule – i Noreg?

Vi veit frå mange flyttemotivundersøkingar, m.a. den nasjonale frå 2008 (Sørliie m.fl. 2012), at verken grunnskule eller vidaregåande skule er blant dei viktigaste motiva for at folk slår seg ned eller vert buande ein stad. I den internasjonale migrasjonslitteraturen er skule derimot ein av dei viktigaste lokaliseringfaktorane for familiar på flyttefot.

Når skuletilbodet ikkje kjem høgt opp i norske flyttemotivundersøkingar, heng det dels saman med at skulane i Noreg – i motsetnad til i mange andre land - er relativt spreidd lokalisert og utan vesentlege regionale kvalitetsforskjellar. Dels kjem det av at vidaregåande skule er noko ein etterspør i ein kort periode av livet – og i ein livsfase der familiar flest uansett ikkje er særleg mobile. På den måten vert ikkje vidaregåande skule identifisert som ein flytterelevant faktor i slike undersøkingar. At folk er vel etablerte når dei har ungdomar i den alderen gjer også sitt til at dei kortsiktige busetnadsverknadene av skulenedlegging sjeldan blir dramatiske.

Det betyr ikkje at vidaregåande skular ikkje er viktige som lokaliseringfaktorar. For dei relativt få som er på flyttefot mens dei har ungdomar – eller for folk som planlegg langsiktig slik vi veit mange høgutdanna par gjer – så er vidaregåande skule ein viktig og ofte naudsynt føresetnad for tilflytting. Vi veit at både næringsliv og offentleg sektor kan ha problem med å rekruttere kompetansepersonell med erfaring når det ikkje er vidaregåande skule i nærleiken som borna deira kan gå på.

Vidaregåande skule er også ein type arbeidsplass som er busetnadsskapande, dvs. at han har evne til å tiltrekke seg arbeidskraft (lektorar og lærarar) utifrå som sannsynlegvis ikkje ville ha flytta til staden om det ikkje hadde vore for akkurat den jobben. Ein vidaregåande skule innan akseptabel reiseavstand kan med andre ord vere viktig for den langsiktige rekrutteringa av folk til ein stad, og han vil også påverke kven som flyttar til ein region.

I utanlandsk litteratur måler dei ikkje stadsattraktivitet i form av tilflytting og vekst; dei bruker heller bustadprisar. Ei gransking av om lag 150 empiriske undersøkingar konkluderte med at det for grunnskular er overtydande samheng mellom bustadprisar og «god skulekvalitet» (Caroll & Sherer 2008). Samanhengen kjem av at folk som er opptekne av at barna deira får ei god utdanning flyttar til område med gode skular, og folk som er opptekne av dette har ofte sjølv høg utdanning og dermed også høgare løner. Desse undersøkingane omfattar både byar, bydelar og rurale område. Dei

same undersøkingane viste at «god skulekvalitet» også hang saman med låg kriminalitet og høg skatteinngang.

Døma vi har studert tyder også på at nedlegging på kort sikt ikkje har fått negative konsekvensar for tilflytting og folketal. Begge stader har opplevd vekst etter nedlegging – men både i Nord-Noreg og i Oppland låg skulekommunane innanfor relativt kort reiseavstand til den vidaregåande skulen som vart styrka som følge av strukturendring. I nabokommunane der ungdomane fekk lenger avstand til skulen har ikkje utviklinga vore like god. I denne samanheng er det viktig å hugse på at dette er ei utvikling vi ser i nær sagt alle regionar utanfor storbyområda; senterkommunen veks medan randkommunane veks saktare eller ikkje i det heile. Sentralisering av den vidaregåande skulen er berre ei av brikkene i denne utviklinga.

Stadsidentitet er viktig for bustadsval, men ikkje avgjerande

Ein annan langsiktig konsekvens av å ha ein vidaregåande skule i lokalsamfunnet er at han kan virke identitetsdannande og på den måten får ungdomane til å ønskje å busette seg der i framtida. Dei åra ein går på vidaregåande er viktige år for identitetsdanninga, og når desse åra berre i liten grad blir levd på heimstaden på grunn av pendling eller hybeltilvære, vil eleven gradvis kunne miste kjensla av å høyre til på heimstaden. I staden vil skulestaden bli senter for sosialisering og identitetsdannande aktivitetar og såleis stille sterkt som framtidig bustad.

Vi har sett gjennom fleire studiar at mange av dei som først flyttar til større byar for å ta utdanning og/eller jobb, heller flyttar til næraste småby eller større tettstad i heimstadsregionen enn tilbake til utkanten (Grimsrud 2000, Grimsrud og Sørli 2004, Wiborg 2005). Det har sjølvstundtids å gjere med at dei kjenner region og småbyen frå skuletida og har vennar og familie der. Men også andre forhold spelar inn; arbeids- og bustadmarknaden er gjerne betre enn på heimstaden, og ikkje minst kan dei sosiale forholda spele inn. Grimsrud (2000) fann t.d. at kvinner valde regionsenteret i staden for å flytte heim mykje på grunn av at dei følte dei ikkje kunne «vere seg sjølv» i heimbygda. Det er med andre ord mykje anna som påverkar bustadsval som ikkje er knytt til vidaregåande skule (sjå til dømes Røe 2006, Vestby 2003, Wiborg 2005). Det er for eksempel ikkje gitt at alle ungdomar har ei god oppleving av skuletida. Staden ein går på skule kan såleis også ha potensiale til å verte den staden ein ikkje vil busette seg i framtida (Fosso 2004).

I tillegg er det dei som meiner å sjå at ungdomar som veks opp i dag har eit meir komplekst forhold til stader enn føregåande generasjonar. Det kjem av auka mobilitet der ein gjennom mange aktivitetar både som barn og vaksen knyt seg opp mot fleire stadar og regionar i verda. Det bilete – og idealet – vi har om at bufastheit er det normale er i ferd med å slå alvorlege sprekkar (Cresswell 2006). Det er usikkert korleis dette kjem til å slå ut i høve både skule- og bustadval. Sjølv om identiteten kan vere aldri så global, så er det fortsatt fysiske grenser for kor store avstandar ein kan tilbakelegge i kvardagslivet.

Det synest likevel som at ungdomar har eit bevisst forhold til dette og at dei vurderer stadar opp mot kvarandre i et hierarki (Fosso 2004, Villa 2012, Munkejord 2009). Dei seier dei ønskjer å flytte til dei kule stadane (Vestby 2003). I statistikken ser vi at det betyr storbyane og omlandet. Alle andre typar kommunar – inkludert regionsentra – tapar fleire unge gjennom fråflytting enn dei får gjennom

tilflytting (Grimsrud 2011). Å konsolidere skulestrukturen kan såleis vere ein strategi for å styrke regionen sin posisjon i forhold til storbyregionane.

Det er ikkje berre gjennom vennane ein får i skuletida at ein kan få band til skulestaden. Kvalsund (2009) er oppteken av at innhaldet i skulen også kan verke inn på dette. Skulen må vere *stadsmedviten* (place conscious schools) og ha eit innhald som er forankra i natur, næringsliv og kulturliv i lokalsamfunn og region, hevdar han. På den måten vil skulen få ei konkretisert identitetsformande forankring for dei som veks opp, noko som fremjar læring og gir eit visst sannsyn for at dei unge også kan vende tilbake til eigen region etter avslutta utdanning og vidare erfaring i verda utanfor regionen. Han meiner at dei små skulane har lettare for å ta i bruk lokalmiljøet til desse formåla.

Kvalsund skriv med utgangspunkt i grunnskulen, men ein kan tenke at dei same mekansimane kan virke i vidaregåande skule når dei samarbeider med lokalt næringsliv og lokale institusjonar. Elevane lærer korleis kunnskapen skal brukast, og dermed kvifor ein skal lære. Det er ofte avgjerande for å oppleve innhaldet i skulen som meningsfullt. På denne måten blir skulen viktig i livet til dei unge, ved at dei kan finne ut av kven dei er i ferd med å bli som menneske. Dette er kvalitetar ein kan gå glipp av ved nedlegging av skular – eller ved å flytte dei for langt unna lokalmiljøet til elevane.

Sentralisering og kampen om dei kloke hovuda

Det er eit faktum at også regionsenter taper i kampen om dei kloke hovuda (NOU 2011:3). Det er ei utfordring å skape robuste arbeidsmarknader som er store nok til at dei skal virke attraktivt for kompetanseintensive næringar og for arbeidstakarar med høgare utdanning. Kompetanseutvalet antyder at 5000 innbyggjarar er ein kritisk masse. Små skular på små stader kan ha problem med å rekruttere kvalifisert arbeidskraft, og ei samanslåing og sentralisering kan hjelpe på denne situasjonen. I våre døme blir det poengtert at skulane hadde god tilgang på kvalifisert arbeidskraft.

Ei større undersøking av åtte high school distrikt i Nord-Dakota viste at både dei stadane som mista skulen sin og dei som fekk styrka skulen sin opplevde at den akademiske kvaliteten auka etter konsolidering. Det sosiale miljøet vart også opplevd som betre for elevane. På andre område som samfunnsdeltaking, vareomsetning og livskvalitet opplevde dei stadane som mista skulen ein større nedgang enn dei som fekk styrka skulen (Sell & Leistritz 1997).

I debatten om skulenedlegging ser vi gjerne at dei som er for ei konsolidering ofte bruker akademisk kvalitet som argument, medan dei som er imot brukar konsekvensar for lokalsamfunnet og set heile debatten inn i ein større diskurs om sentrum-periferi. Dette er ikkje eit særnorsk fenomen; det var til dømes også resultatet av ei gransking av nedlegging av rural high schools i Pennsylvania (Post & Stambach 1999).

Skulekonsolidering inngår i ein større debatt om sentralisering på ulike nivå. Ein kan vanskeleg tenke seg at det å miste skulen kan vere anna enn negativt for lokalsamfunnet han er ein del av. Samstundes kan det bety at regionen som heilheit får eit betre skuletilbod, og at elevane får større valfriheit i høve til kva fag dei kan velje. I det nordnorske dømet vår såg vi at elevane i den sentraliserte skulen begynte å velje andre fag enn dei gjorde ved den gamle skulen. Dette kan

skuldast både at ein får større valfridom, men også at ein blir «pressa» bort frå fag som kan virke stigmatiserande.

I Oppland såg vi at informantane meiner samanslåinga gjer at den konsoliderte skulen verkar som ei demning på elevane i regionen som elles i større grad ville ha pendla til ein enda større skule i naboregionen.

Næringslivet sitt rekrutteringsbehov

Det har dei siste åra vorte meir populært for vidaregåande skular å samarbeide med næringslivet både innanfor yrkesfaglege retningar og studiespesialiserande retning. "Ungt entreprenørskap" og "praksisnær undervisning" er døme på det. Næringslivet er opptekne av at undervisninga er tilpassa deira behov og dei har i mange samanhengar inngått samarbeid med den lokale skulen. Målet er ikkje berre å sikre seg ønska kompetanse; det har også med ønske om å vise samfunnsansvar å gjere (Hertzberg 2007).

Vidaregåande skule er viktig for rekruttering til næringslivet (inkludert offentleg sektor) på to måtar. For det første rekrutterer dei direkte frå vidaregåande skule, gjerne gjennom lærlingordninga. Særleg for små bedrifter er det å ha ein skule lokalt viktig for rekrutteringa då dei gjerne ikkje har ressursar til å lyse ut stillingar, bruke rekrutteringsbyrå eller andre formelle kanalar (Nygaard og Kvidal 2010). Ein skule lokalt gjer også at tilgangen på deltidsarbeidskraft vil være stor; for eksempel elevar som ønskjer å jobbe kveldsvakter. Ein kan ikkje seie noko generelt om konsekvensar for rekrutteringa til det lokale næringsliv då det i stor grad vil vere avhengig både av kvalitetar ved den aktuelle skulen, ved det lokale næringslivet og ved arbeidsmarknaden både i og utanfor regionen.

For det andre har vidaregåande skule ei indirekte rolle i rekruttering av personell utanfrå som set som krav at staden har eit skuletilbod til ungdomane deira. Vidaregåande skule er på mange små stader ein viktig kompetansesarbeidsplass som mellom anna ut frå ein tojobsproblematikk er verdifull. Fell den bort kan det verte vanskelegare også for andre verksemder å få tak i arbeidskraft.

Sysseting og mobilitet

I små samfunn er ofte vidaregåande skule ein stor arbeidsgjevar. Det er difor sjølvsagt at nedlegging vil få konsekvensar for syssetinga i området. I døma våre såg vi at lærarane vart overført til den nye skulen og pendla dit i lag med elevane. Det vart altså inga utflytting av lærarar som følgje av konsolideringa, men det vart fleire pendlarar. Kan hende går lokalsamfunna glipp av ei ny innflytting dei kunne hatt om skulen hadde vore der. Vi trur også at fråveret av vidaregåande skule kan gjere det vanskelegare å rekruttere anna kompetansesarbeidskraft, slik som omtalt ovanfor. Slike forhold er det vanskeleg å seie noko generelt om, då dette vil variere frå område til område avhengig av korleis den regionale arbeidsmarknaden fungerer.

Konsekvensar for sosiale tilhøve i lokalsamfunnet

Nedlegging fører til at færre fullfører vidaregåande skule

Det er mykje litteratur som handlar om kor viktig utdanning er for einskildmennesket; det påverkar både framtidig karriere, løn og fysisk og sosial helse (Carroll & Scherer, 2008). Det følgjer av dette at eit samfunn vinn på å ha mange personar med utdanning. Eit resultat av skulenedlegging er at

terskelen for å ta vidaregåande utdanning blir høgare for nokon når dei ikkje kan gjere dette i lokalsamfunnet. Eit anna resultat er at fleire droppar ut av skulen, dels fordi det blir for slitsamt å pendle, dels fordi ein del av dei som bur på hybel ikkje er modne nok til å ta ansvar for eigen skulegang. Både Lie mfl. (2009) og Støren mfl. (2007) peiker på at hovudgrunnen til at sannsynet for å oppnå studie- eller yrkeskompetanse er særleg låg i Finnmark, truleg er at kvar tredje elev i fylket må flytte heimafrå for å gå på vidaregåande opplæring. Andre studiar peiker på at store skular generelt har større fråfall enn mindre skular på grunn av at den sosiale kontrollen er sterkare i små skular (Pittman & Haughwout 1987).

Nedlegging skaper støy i lokalpolitikken

Vi kjenner frå avisene at spørsmål om skulenedlegging er eit brennbart tema. Det er nok ikkje utan grunn at det er mykje faglitteratur som går ut på å analysere dei politiske prosessane rundt skulenedlegging. Vi har ikkje hatt høve til å studere denne litteraturen, men merker oss at i begge områda vi har studert førte nedleggingssaken til dårleg samarbeidsklima i lokalpolitikken og mellom kommunane som vart råka av nedlegging. I Oppland gjekk likevel den konsoliderte skulen til å bli limet i reigonsamarbeidet etter nokre år.

Utarming av ungdomsmiljøet har konsekvensar for bygda

I empiriske studiar av skulenedlegging, mellom anna i døma våre, er fråveret av ungdom eit av dei meir synlege tapa for lokalsamfunnet. Dei merker det innanfor organiserte aktivitetar så vel som i form av mindre liv og røre (Mills 2012). Ein fryktar at dette vil gje negative spiralar; det blir meir keisamt for attverande ungdom, tilboda blir færre og så vil fleire flytte.

Når færre personar, altså dei fråverande lærarane, elevane og dei som kanskje har flytta, er på staden på dagtid får det konsekvensar også for lokal handel og tenester. Dette kan også gå ut over det sosiale limet og samhaldet på staden (Kearns m.fl. 2009). Dette er velkjende problem knytt til pendlarsamfunn (Champion m.fl. 2009). I døma såg vi t.d. at ungdomsråda vart nedlagde som følge av at ungdomane ikkje lenger er like mykje til stades i lokalsamfunnet etter at nokon av dei har flytta på hybel i byen medan andre brukar mykje tid på å pendle. Informantane fortalde også at handelstanden hadde merka nedgang, og at ein del lag og organisasjonar slit med å oppretthalde seg sjølv. Det får konsekvensar også for dei som ikkje går i vidaregåande skule.

Den staden som får styrka sitt skuletilbod kan oppleve gevinstar på alle desse områda.

Nedlegging av ein vidaregåande skule i Troms 2009

I dette dømet har vi sett på ein vidaregåande skule i Troms som gav studiespesialiserande studiekompetanse. Skulen rekrutterte elevar frå tre kommunar. Desse kommunane ligg i Troms og Nordland fylke. Alle elevane ved skulen budde heime. Nedlegging av skulen vart føreslått fleire gongar før endeleg vedtak vart gjort.

Skulen vart lagt ned i 2009, og det skjedde gjennom eit budsjettvedtak. Alle informantane ser ut til å vere einige om at økonomiske innsparingar var årsaka til at skulen vart føreslått nedlagd.

«Resultatet var gitt på grunn av budsjettenighet. Det var ikkje muleg å nå fram uansett kor gode argument vi hadde... Dei beklaga og dei beklaga dei som hadde fleirtalet men dei var nøydd på grunn av økonomi » (politikar).

Den næraste vidaregåande skulen ligg i ein by ca tre mil frå sentrum av den største av dei tre kommunane. Dei som pendlar lengst, har no fått ein skuleveg på om lag 8 mil kvar veg. Etter at skulen var bestemt nedlagd, prøvde dei tre kommunane å få vidareført skulen som ein interkommunal skule. Det vart arbeidd overfor departementet og fylket. Føresetnaden var at den største av desse kommunane skulle vere vertskommune. Denne kommunen ligg også nærast byen, og elevane herifrå får langt kortare pendlarveg til den nye skulen enn elevane frå dei to andre kommunane. Ein kom ganske langt i arbeidet med ein interkommunal skule, men av ulike grunnar trekte vertskommunen seg rett før den endelege avgjerda måtte takast. Dei to andre kommunane var svært skuffa over det.

«Nedlegging av ein vidaregåande skule er dramatisk for eit lokalsamfunn, og måten det skjer på gir ein del reaksjonar» (politikar).

Den største og mest sentrale kommunen har auka innbyggartalet på same tid som skulen har vorte nedlagd. Kommunen ligg i overkomeleg pendlaravstand til ein større by, og er ein del av eit felles bu- og arbeidsmarknadsområde med denne. Dei to utkantkommunane har mange utfordringar og har hatt nedgang i folketalet.

Tre hovudgrunnar til at ein har prøvd å ta vare på skulen

1. Skulen låg i eit samisk kjerneområde – skulen hadde eit godt tilbod når det gjaldt samisk språk, historie og kultur. Samisk fekk ein meir dominerande plass enn det ville fått på ein større skule, og ein stor del av elevane valde tilbod innanfor samisk. I tillegg fekk ein bygd opp samisk kompetanse blant dei tilsette.
2. På området der den vidaregåande skulen ligg, er der ein klinikk for rusavhengige. Skulen vart brukt for å gi dei rusavhengige høve til å ta vidaregåande opplæring. Resultata av dette samarbeidet var svært gode. Dette samarbeidet var ikkje muleg å få til når skuletilbodet vart flytta.
3. Alle elevane budde heime. Skulen hadde nesten ikkje fråfall av elevar.

Informantane sine tankar og erfaringar rundt konsekvensar av nedlegginga

Grunnlag for ungdomsaktivitetar og kulturliv

Lag og foreiningar misser mykje av grunnlaget for drifta når ungdommen forsvinn. Fleire elevar som har flytta på hybel har valt å vere med i organisasjonslivet i byen. Elevane som pendlar langt, har mindre overskot til å drive lag- og foreiningsarbeid utanom skuletid. Dette er uheldig for all kulturell aktivitet i bygda. Bygda har mist ein del ungdomsengasjement og ungdomsdeltaking mellom anna i idrettslaget.

Nokre foreldre hentar ungdommen i byen ein kveld eller to i veka for at dei skal få vere med på aktivitetar i bygda. Dette krev mykje av foreldra.

Samisk språk og kultur har tapt på nedlegginga. Det er vanskelegare å ta vare på eigen kultur og eigne tradisjonar når ein vert assimilert inn i eit større miljø. Det å tilpasse seg fleirtalet og den nye kulturen ser ut til å vere viktigare i eit stort miljø. Informantane peikar på at fagvala elevane har gjort kan tyde på dette. Elevane har fått tilbod om til dømes samisk språk og samisk historie og samfunn på den nye skulen, men ingen vel desse faga lenger. Dette er eit tap for det samiske miljøet, og ein del av informantane trur konsekvensane vil verte endå tydelegare på lengre sikt.

Identitet

Åra mellom femten og atten år er svært viktige når det gjeld å danne identitet. Mykje av identiteten ungdommen har til lokalmiljøet vert bygd opp før dei er tjue år. I dag er det mange som etter å ha fullført høgere utdanning kjem tilbake og buset seg i bygda og pendlar til byen på arbeid. Dei har fått ei tilknytning til eit miljø og til vennar i dei viktige ungdomsåra. Når elevane reiser bort og dannar nettverk i byen eller andre stadar, kan det vere vanskelegare å få dei til å kome tilbake og busetje seg i heimkommunen. Fleire av informantane er uroa over at ein kanskje vil sjå konsekvensane av dette i kommunane og i distrikts-Norge om nokre år. Til tidlegare ungdommen reiser, til raskare slår dei røter andre stadar. Alle informantane, - også dei som verkar som dei elles synest nedlegginga er grei, nemner dette argumentet.

Kulturelt dannar born og unge nettverk der dei er. Når ungdommen flyttar for å gå på skule dannar dei nettverk med skulekameratar frå andre geografiske område. Nettverket til ungdommen i nærmiljøet vert svekka, medan nettverket andre stadar eller i byen vert styrka. Koplingane internt i kommunen og mellom nærkommunane vert svakare. Dette har ein allereie merka når ungdommen kjem tilbake i feriane.

Ein informant tenkjer at det vil verte lettare å trekke ungdommen tilbake til bygda i vaksen alder dersom dei har fått ei tilknytning til eit større omland, vorte kjende med fleire ungdomar og fått eit større nettverk. Identitetsbygginga tek andre vegar. Dette kan slå positivt ut for mange. Ofte kjem unge tilbake på grunn av familie og jobb og når vennane flyttar tilbake. Informanten tenkjer at det er vanskeleg å seie korleis dette vil slå ut når det gjeld å kome tilbake og det at folk skal ha gode liv og trivast.

Det er eit tap for det totale bygdemiljøet at ungdommen forsvinn frå bygda. Tidlegare kom til dømes bygdeungdommen på 17.mai, var russ og var til stades. Dette betydde mykje og gjorde noko med den

totale stemninga og opplevinga med å bu på landet. No er ungdomane i større grad borte, ein ser dei ikkje så mykje.

Kommunen som system

For dei som har eigen bil er det greitt å pendle mellom sentrum i den største kommunen og byen, men det gjeld fåtalet av dei som går i vidaregåande skule. Skulebussen tek mykje lenger tid. Elevar som ikkje bur i sentrum, men bur i ytterkantane av desse tre kommunane, har ikkje høve til å pendle korkje med bil eller buss, dei må bu på hybel. Fram til skulen vart nedlagd var der eit politisk ungdomsråd i kommunen. Etter at skulen forsvann var det ikkje muleg å oppretthalde dette rådet. Dei som var i ungdomsrådet hamna på hybel i byen, nokre pendla. Ein prøvde å ha møte med medlemmane på den nye skulen, men ungdomane skulle gjere ein jobb i kommunen og dette vart svært vanskeleg. Politisk engasjement vart vanskeleg både for hybelbuarane som budde i byen, men også for pendlarane som sa at dei var så slitne når dei kom heim at dei ikkje hadde noko overskot til å arbeide med ungdomssaker og møter på fritida. Kommunen miste mykje av det politiske engasjementet blant ungdom.

Det har vorte større rom for å bruke kommunale tenester overfor andre grupper enn ungdomen, som no nyttar slike tenester ein annan stad, til dømes lege, helsesøster, tannlege m.m.. Desse yrkesgruppene har fått frigjort tid og ressursar.

Kommunikasjonsendringar

Nokre av innbyggjarane som bur i utkantane nyttar skulebussen når dei skal til byen. Skulebussen kan slik verte eit ekstra busstilbod til innbyggjarane.

Busselskapa har etter kvart rasjonalisert køyringa, og samordnar skyss frå fleire stadar. Der er no bussbytte for elevane på turen. Der er også mange stopp undervegs. Skuleturen tek difor mykje lenger tid enn ein rekna med i utgangspunktet.

I dette dømet måtte yrkesfagelevar flytte og bu på hybel uansett. No har det vorte sett opp skulebuss som alle kan nytte seg av til byen. Dette er såleis ein fordel for dei som vel yrkesfag.

Lokalpolitiske konsekvensar

Dei som ønskte å legge ned skulen rekna berre på kva ein kunne spare på nedlegging. Realkostnaden, kva utgifter ein fekk på andre område, vart det ikkje rekna på (jf ein av informantane). Til dømes er dei rusavhengige framleis i bustadane på området. Desse har ikkje det undervisningstilbodet dei hadde tidlegare. Der er fleire døme på at rusavhengige som fekk undervisningstilbod på den vidaregåande skulen, har skaffa seg studiekompetanse. Nokre av desse har også gått vidare på høgskule og tatt meir utdanning. Ein reknar med at det å gå på skule og få formell kompetanse er eit hjelpemiddel for rusavhengige til å kome ut av avhengigheita. Fleire av informantane tenkjer at det ein eventuelt har spart inn på skulebudsjettet har ein fått igjen som kostnadar på andre budsjett.

Politisk spel og såkalla hestehandel for å få semje når det gjeld nedlegginga kan skape ein del konsekvensar når det gjeld samarbeid og tillit på andre område. Personar som i utgangspunktet snakka varmt for å behalde skulen, stemte likevel for nedlegging når det kom til stykket. Kjensle av

spel for galleriet, at det ikkje er argumenta som tel og at avgjerda er teke på førehand, har slik nokre av informantane opplever det, svekka folk sin tillit til politikarar.

Stadig kamp over fleire rundar har vore slitsamt og laga konflikhtar mellom ulike interessegrupper. Desse konfliktane kan verke inn på andre samarbeidsområde. Prosessen med å etablere alternativ løysing med interkommunal skule vart også belastande for samarbeidet mellom kommunane når ein ikkje kom i mål med prosjektet.

Fråfall og høgare terskel for å ta vidaregåande skule

Ei av dei store politiske sakene innanfor vidaregåande skule er fråfall. Den lokale vidaregåande skulen hadde tilnærma null prosent fråfall (jf ass. rektor). Fleire av dei som måtte flytte over til ny vidaregåande skule klarte ikkje å gjennomføre, slik at fråfallet har vorte større etter nedlegginga. Fråfallet er ofte knytt til hybelbuarar. Der er mange historier om ungdom som flyttar til byen og ikkje klarer å kome seg opp om morgonen, og som får så mykje fråver at dei ikkje får eksamen. For ein del ungdomar er det mykje lettare å vere på ein skule i lokalmiljøet der foreldra kan vere med å støtte og få dei gjennom systemet. Informantane har sett fleire døme på fråfall etter at den vidaregåande skulen i nærmiljøet har vorte nedlagd.

Terskelen for å starte på vidaregåande skule er lågare for elevane når dei kan bu heime. Før nedlegginga var det ein del ungdomar som ikkje visste kva dei ville, som tok eit år studiespesialiserande fag i nærmiljøet før dei valde ei yrkesfagleg retning. Dette gjorde at fleire gjennomførte vidaregåande opplæring. «*Det skjer mykje med ungdomen dette året..*» (ass. rektor).

Elevar med store hjelpebehov kan ikkje bu heime, det er altfor lang pendlarveg for desse elevane. Dei må difor flytte på institusjon, dersom ikkje heile familien flyttar. Også andre som ikkje klarer lange dagar med pendling eller hybellivet, har no mista eit tilbod.

Rekruttering/tilflytting

Kommunen miste tjue kompetansearbeidsplassar når skulen vart nedlagd. Dette er mykje for ein distriktskommune. Lærarane budde i området og bur der framleis. Nokre av lærarane pendlar no saman med elevane til den nye skulen. Andre har fått seg jobb i den kommunale grunnskulen. Mange av lærarane var godt etablerte, og det var difor ikkje aktuelt for dei å flytte. Men kommunen får ikkje rekruttere ny slik kompetansearbeidskraft slik dei ville gjort når desse gjekk av med pensjon.

Når det gjeld å rekruttere arbeidskraft er det ein fordel å kunne tilby ein variert arbeidsmarknad, med tanke på at par skal få jobb på ein stad. Lærarane hadde ofte ektemakar med annan kompetanse som kunne nyttast i nærmiljøet. At skulen forsvann kan difor ha ringverknadar når det gjeld rekruttering til anna næringsliv i bygda. I tillegg er lærarar på vidaregåande skulenivå ofte ressurspersonar i eit lokalmiljø. Fleire av desse var aktive i det sosiale og kulturelle livet i bygda. På sikt kan dette verte eit tap for regionen.

Fleire informantar nemner at når folk skal busetje seg på ein plass spør dei etter kommunale tenester. Mange er opptekne av at borna deira får eit godt tilbod i nærområdet. Det at folk kan slå seg ned i distrikta og likevel få eit godt sørvistilbod ser ut til å vere ein avgjerande faktor for val ein gjer. Gode tilbod til born og unge, gode kommunale og fylkeskommunale tenester er, slik desse

informantane opplever det, viktigare enn arbeidsplassar. Ein av informantane merkar dette særleg godt når han skal rekruttere arbeidskraft til ei lokal bedrift. Arbeidstakarar i bedriftene ønskjer ikkje å etablere seg i utkantane, dei pendlar inn til bygda på arbeid og etablerer seg der familien har gode kommunale og fylkeskommunale tilbod. Samla attraktivitet når det gjeld området som heilskap har vorte påverka av at ein vidaregåande skule har forsvunne.

At ein må pendle til skule og arbeid som ligg ein meir sentral stad treng ikkje å vere berre negativt. Å ha gode skuletilbod med fleire alternativ, og at ein utkant har skular med eit breitt studietilbod i akseptabel pendlaravstand, kan gjere det attraktivt å bu i distrikta. Føresetnaden er at ikkje pendlaravstanden er for stor. At skulen vart nedlagd betydde ikkje så mykje for om folk ville busette seg i den mest sentrale av dei tre kommunane. Det har fått større konsekvensar for kommunane som ligg lengst frå det nye tilbodet. Dette er alle informantane samde om.

«Nærleiken til ein større stad, til ein by med gode og mangfaldige kulturtilbod, kan vere attraktivt når ein skal få ny-etablerarar til å slå seg ned i utkantane. Dette kan på sikt gjere det meir attraktivt å kome attende til regionen og slå seg ned etter endt utdanning. Ungdom vil gjerne ha eit meir variert tilbod enn det ein finn i bygda. Det at ein gjennom åra i vidaregåande opplæring har fått venner og lært seg å nytte kulturen i byen, kan gjere at ein ser det som meir aktuelt å kome attende til regionen og busette seg som vaksen» (rådmann).

Næringsliv/utvikling

At noko som har vore etablert vert fjerna, kan gi negative signal til eventuelle nye etablerarar. Ein av informantane som er tilsett i næringslivet og som bur i ein av kommunane som ligg lengst frå byen, meiner å merke dette godt. Omvendt tenkjer han at det kan det vere slik at når ein får ei positiv utvikling der folk vil slå seg ned, kjem arbeidsplassane etter.

«Næringslivet etterspør arbeidskraft. Arbeidskraft i distrikta vil ofte også vere stabil» (næringslivsleiar i utkantkommune).

Det er lettare å rekruttere arbeidskraft til næringslivet når ungdomen bur heime. Dette gjeld særleg ekstrahjelp og strøjobbar. Fleire har merka at det er vanskelegare å få ungdom til å ta deltidsstillingar no enn det var før nedlegginga av den vidaregåande skulen.

Næringslivet merkar også at der har vorte noko handelslekkasje, både lærarar og elevar som pendlar handlar no i byen. Ein av informantane har fokus på at det er lite utval i utkantane og at ein likevel reiser til byen for å handle. Når ein pendlar til skule og arbeid slepp ein å reise ekstra til byen for å handle. Dette sparer ein tid og pengar på.

Sjølve skulebygget vart ståande tomt etter nedlegginga av skulen. Det vart dyrt å varme opp rom berre for å nytte dei på kveldstid eller i kortare periodar. Lag og organisasjonar nyttar difor skulen i mindre grad etter nedlegginga. Fylkeskommunen prøvde å selje skulen, eller få kommunen til å overta den. Dette var vanskeleg. Skulen har stått meir eller mindre tom i fleire år før han vart seld. Skulebygget er nyleg selt til ein person som har planar med bygget framover. Fleire av informantane tenkjer at dette er positivt for kommunen, og er spent på kva den nye eigaren skal bruke skulen til.

Nedlegging av ein vidaregåande skule i Oppland i 2002

I dette eksempelet har vi sett på konsekvensane av nedlegging av ein yrkesretta vidaregåande skule i ein kommune i Oppland.

Den yrkesretta skulen hadde mellom anna to landslinjer (to-årig trelastfag retta mot sagbruksindustrien, to-årig slakteri- og kjøttfag) som rekrutterte elevar frå store deler av Sør-Norge. I tillegg var der linje for mekaniske fag og ferdighusproduksjon som rekrutterte elevar frå store deler av Oppland. Skulen vart først slått saman med ein kombinert vidaregåande skule (tidlegare landsgymnas) i nabokommunen i 1997 og oppretthalden som filial under denne fram til nedlegging i 2002. I 1997 var det omlag 50 elevar og 15-20 lærarar/kontortilsette som vart overført til skulen i nabokommunen. Skulen var lokalisert to stadar, hovuddelen låg i kommunesenteret medan ei av linjene var lokalisert i eit lokale ca 2 km utanfor sentrum. Avstanden mellom dei to kommunesentra er om lag 20 km.

Skulen hadde eit nært samarbeid med deler av det lokale næringslivet og fleire av linjene var direkte kopla opp mot dette, mellom anna linjene for trelast og kjøttfag. Motstanden mot nedlegginga var stor frå enkelte i vertskommunen. Næringslivet lokalt og regionalt, spesielt innan trelast og kjøttfag, mobiliserte mot nedlegging av eit tilbod som hadde bidrege til tilgang på lokal arbeidskraft. Likevel kan det virke som at når det skjedde, var det utan den heilt store dramatikken. Dette skuldast kanskje at fleire av tilboda gradvis hadde mist ein del av populariteten og hadde slite med å rekruttere elevar.

Ei nedlegging av ein skule er alltid konfliktfullt i større eller mindre grad. Nedlegginga vil lett kunne prege lokalsamfunna som er omfatta på ulike måtar i lang tid, og den kan påverke kommunalt og regionalt samarbeid.

«Ei skulenedlegging er aldri positivt på ein måte fullt ut. Det er ei vond og sår sak der det skjer. Og det har eg opplevd det var også i dette tilfellet, både da og kanskje i mange år etterpå. Det er ein del av historikken det au når det gjeld lokalsamfunnsutvikling og kommunalt samarbeid» (regionråd).

Sjølv om vedtaket om nedlegging meir var eit resultat av omorganisering av den vidaregåande skulen og at nokre av linjene var gått ut på dato, og ikkje av aktiv lobbyverksemd frå nabokommunen si side, prega det forholdet mellom dei to kommunane i etterkant.

På det tidspunkt skulen vart nedlagt var det ikkje etablert noko systematisk regionalt samarbeid. Det var ikkje etablert eige regionråd, men kommunane hadde ein del samarbeid om ulike fagområde. I ettertid har det vore full politisk oppslutnad om den vidaregåande skulen i heile regionen. Den blir sett på som noko av limet i det regionale samarbeidet.

Dei viktigaste årsakene til at skulen vart nedlagt var:

1. Omorganisering av den vidaregåande skulen, endra finansieringsvilkår for landslinjer.
2. Kort avstand mellom dei to lokaliseringsstadane, om lag 20 km
3. Til dels samanfallande linjer på dei to vidaregåande skulane
4. Nokre linjer rekrutterte få elevar

Informantane sine tankar og erfaringar om konsekvensar av nedlegginga

Grunnlag for ungdomsaktivitetar og kulturliv

Ungdomsgruppa mellom 16 -19 år er generelt ei viktig gruppe for eit lokalsamfunn. I dette tilfellet var mange av elevane heimehøyrande i kommunar utanom regionen. Skulen som vart lagt ned, var ein skule med to landslinjer, i tillegg til at den rekrutterte elevar frå eit større regionalt omland. Det innebar at mange budde på hybel i vertskommunen. Avstanden til den skulen som fekk overført elevar var heller ikkje meir enn om lag 20 km, så nedlegginga fekk difor ikkje nokon konsekvens i form av at fleire måtte flytte på hybel eller at grunnlaget for å delta i ungdomsaktivitetar og liknande vart svekka nemnande. I og med at mange av elevane på skulen var heimehøyrande i andre kommunar, er det grunn til å tru at engasjement og deltaking i lokalmiljøet til vertskommunen var mindre enn om det hadde vore i eigen heimstadkommune. Elevtalet hadde også gått gradvis ned, slik at konsekvensen av nedlegginga samla sett for kultur- og ungdomsmiljøet var lite.

Næringsliv /utvikling

Koplinga mellom næringsliv og den vidaregåande skulen var sterk. Dette gav god tilgang på læreplassar for elevane og verdifull arbeidskraft for næringslivet. Nedlegging og fjerning av linjer gav difor naturleg nok direkte konsekvensar for næringslivet. Den største lokale bedrifta vart seinare nedlagt. Der og då kom nedlegging av skulen inn som ein ekstra negativ faktor, utan at ein kan seie at dette var avgjerande for nedlegginga av bedrifta. Strukturendringar i næringa førde til endringar i arbeidsprosessar (innføring av ny teknologi m.v.) som var viktigare for evna til overleving enn den konkrete nedlegginga av skulen.

Linja for mekaniske fag og plate/sveis vart overført til den noverande vidaregåande skulen. Også på dette området har det skjedd store endringar i regionen med ei omfattande avskaling av bedrifter og delvis utflagging av produksjonen. Regionen har likevel framleis ein vesentleg mekanisk industri som rekrutterer arbeidskraft frå skulen.

Å skaffe kvalifisert arbeidskraft, mellom anna gjennom lærlingordninga, er ein viktig del av det vidaregåande opplæringssystemet. Nokre av informantane peikar på at den tidlegare ordninga med meir yrkesretta linjer, produserte lærlingar som gav bedriftene eit betre grunnlag å bygge vidare opplæring på. Skulen som vart nedlagt, var ein slik skule, og tilbakemeldingane frå bedriftene etter nedlegginga var at elevane hadde eit dårlegare praksisgrunnlag som gav bedriftene større utfordringar. Spesielt vart dette ei utfordring for dei mindre bedriftene som hadde meir avgrensa ressursar å nytte til slik opplæring.

I dag er utfordringa å få bedriftene, spesielt i offentleg sektor, til å ta i mot lærlingar. Nokre informantar peikar på at innan dei fagområda som har etablert opplæringskontor fungerer dette godt, medan det ofte kan vere ei større utfordring å få kommunane til å ta inn lærlingar. Dette er eit lite paradoks når kommunane på den eine sida argumenterer sterkt for å oppretthalde skular og linjer med relevans for dei, samtidig nøler dei med å ta inn lærlingar i til dømes helse- og omsorgsfag der rekrutteringsbehovet i tillegg er stort.

I denne regionen er det korte avstandar mellom kommunesentra, og det blir påpeika at det ikkje er avgjerande for næringslivet kvar i regionen ein vidaregåande skule ligg. Dei lokale effektane av at

omlag 600 personar har sitt daglege virke i området er det ikkje rekna på, men det blir trekt fram at dette utgjer ein betydeleg effekt for det lokale næringslivet.

Rekruttering/ tilflytting

Nedlegginga av den vidaregåande skulen var den første av fleire offentlege kompetansearbeidsplassar som har blitt flytta frå denne kommunen til nabokommunen. Dette har ført til at det eine kommunesenteret er blitt eit større tyngdepunkt i regionen når det gjeld offentlege tenester enn dei to andre.

Med nedlegging av den vidaregåande skulen, miste kommunen 20 arbeidsplassar, noko som informantane meiner kommunen klart har merka og tapt på. I etterkant har fleire andre regionale offentlege arbeidsplassar blitt flytta frå kommunen og til kommunen som i dag har den vidaregåande skulen. Informantane hevdar at fleire av dei som flyttar til regionen vel å busetje seg der det er flest offentlege tilbod, mellom anna der den vidaregåande skulen er. Sjølv om det her ikkje er snakk om store tal peiker dei på ein tendens i denne retning.

Kommunen som miste den vidaregåande skulen, inngår i ein region med tre kommunar som utgjer ein del av randsona til ein by-region med om lag 38 000 innbyggjarar. Case-regionen har ikkje noko dominerande regionsenter, sjølv om vertskommunen for den noverande vidaregåande skulen har fått tillagt fleire regionale funksjonar. Avstanden til sentrum av by-regionen ligg innanfor det som mange vil oppfatte som akseptabel dagpendlingsavstand (40-70 min). Det blir peika på at fleire vel å bu sentralt og heller pendle til arbeid. Døme på dette er eit større anleggsprosjekt som er etablert i regionen med 40-50 kompetansearbeidsplassar. Der har ein har rekruttert mange med tilknytning til regionen, men dei vel å busetje seg i byen.

Regionalt samarbeid

Den nedlegginga som skjedde i 2002, fekk ikkje nokon dramatisk konsekvens for regionsamarbeidet eller samarbeidet mellom dei to kommunane som var omfatta av omlegginga. Det var ein liten skule med få elevar der tida kanskje var inne for ei samlokalisering. Når vedtaket først var fatta, var det felles oppslutnad om å behalde mest mogleg av tilbodet i regionen og unngå flytting til naboregionen. I ettertid har samlinga rundt den vidaregåande skulen ført til meir samhald enn splitting i regionen.

Nye endringar i 2012

Den vidaregåande skulen som i dag er i regionen, rekrutterer elevar frå tre kommunar i Oppland. Skulen er ein kombinert skule (studiespesialisering/musikk, dans og drama, media og kommunikasjon, helse- og sosialfag, teknikk og industriell produksjon, bygg- og anleggsteknikk) med omlag 480 elevar. I tillegg er eit vaksenopplæringscenter samlokalisert ved skulen.

I 2012 vart det fremja eit forslag om å redusere elevtalet på den vidaregåande skulen med om lag 30 prosent ved å flytte nokre linjer til skulen i naboregionen. Dette resulterte i ei brei mobilisering for skulen i heile regionen. Resultatet vart ei flytting av tre linjer til naboregionen, men i mindre omfang enn det opphavleg var fremja ynskje om. Denne prosessen med dei ulike alternativa for endra struktur, har ført til eit sterkare regionalt samarbeid for å behalde skulen i regionen. Vi vil her kort

presentere nokre av dei tema som har vore mest framme i diskusjonane og nokre konkrete tiltak dette har ført til.

Lokal mobilisering

Mobiliseringa, blant anna frå næringslivet, har resultert i eit nytt næringsutviklingsprosjekt saman med skulen. Dette prosjektet har fått nye aktørar på bana. Eit av måla er å bli meir målretta mot dei behova næringslivet har for kompetanse i regionen og på same tid satse på område som treng omstilling (reiseliv). Samarbeidet skal skje både inn mot skulen og eit vaksenopplæringscenter som er samlokalisert med skulen. Konsekvensen av denne prosessen blir trekt fram å vere at fleire ser nye mulegheiter for koplingar mellom skulen og lokalsamfunna, og at dette på sikt kan vere med å styrke skulen sin aktualitet.

Skulen si rolle for kultur- og organisasjonslivet

Skulen har ei musikk, dans og dramalinje. Det at lærarar kombinerer jobb på skulen med jobb i kulturskulane, har hatt mykje å seie for det lokale kulturlivet totalt sett. I tillegg er det eit gjensidig forhold mellom skulen og det lokale kulturlivet på den måten at det som skjer i lokalsamfunnet blir ein arena for elevane samtidig som elevane kan bidra til å utvikle og skape nye tilbod.

«Det er ikkje tvil om at den vidaregåande skulen med dei aktuelle linjene har bidrege med mange impulsar som vi elles ikkje hadde fått» (regionrådet).

Diskusjonen rundt endringar av fagtilboda ved skulen, har mellom anna ført til at skulen si rolle for kulturlivet i regionen har blitt tydelegare.

Det er eit ungdomsråd i kvar kommune, og eit regionalt ungdomsråd for heile regionen. Utan den vidaregåande skulen meiner informantane at det ville bli vanskelegare å oppretthalde dette. Det har vore arbeidd med eit interkommunalt ungdomsprosjekt som har tilrettelagt aktivitetar for ulike ungdomsgrupper. Grunnlaget for eit slikt prosjekt ville vore dårlegare dersom den aktuelle ungdomsgruppa ikkje var til stades.

Fråfall

For å legge til rette best mogleg for dei som må bu på hybel, er det sett i verk eit eige prosjekt i regi av vertskommunen, som skal følgje opp hybelbuarane.

Lokal forankring

Ein vidaregåande skule har mykje å seie både for identitet, arbeidsmarknad og den kompetansen som er knytt opp til ein slik institusjon, men avhengig av leiinga og måten skulen innrettar seg på avgjer kva posisjon skulen har i lokalsamfunnet. Fleire av informantane påpeikar kor viktig sjølvstendig lokal leiing er, at skulen er ein filial under ein annan skule ikkje er noko god løysing.

Det er viktig at dei vidaregåande skulane er opne og utåtvende og engasjerer seg i lokalsamfunnet og har eit godt samarbeid med næringslivet. Skulen må vere synleg og den må bli ein institusjon i lokalsamfunnet (regionrådet).

Fleire av informantane peikar på at skulen lett blir teken for sjølvsgd, og at det lokale engasjementet kan lide litt under det. Sjølv om det har vore etablert eit eige samarbeidsfora der skulen, politisk leiing og regionrådet har delteke i lengre tid, har dette fokuset blitt forsterka i den prosessen som har vore i samband med omstruktureringa.

Kompetansearbeidsplassar

Regionrådet er opptekne av at det er viktig å halde på kompetansearbeidsplassar i lokalsamfunnet. I denne regionen er det i utgangspunktet få kompetansearbeidsplassar og i tillegg er utdanningsnivået lågt, difor er slike arbeidsplassar ekstra viktige for å oppretthalde både eit sosialt og kulturelt miljø. Bortfall av arbeidsplassar i skulen vil kunne ha noko å seie for rekruttering til andre typar kompetansearbeidsplassar, til dømes i kommuneorganisasjonen. Kompetansemiljøet blir mindre og dette kan virke inn på fleksibiliteten, mulegheita til å kunne skifte mellom ulike arbeidsplassar.

Regional identitet og regionbygging

Fleire av informantane held fram at den vidaregåande skulen er limet i regionen, men at det er nødvendig med eit kontinuerleg fokus på dette, både frå skulen og lokalsamfunnet. Ein vidaregåande skule er ein arena for ungdomen før dei reiser ut. At elevar frå regionen er samla på ein stad og såleis har betre føresetnadar for å bygge felles regional identitet, er noko som blir trekt fram av fleire som viktig. Alternativet ville vere identitetsbygging til ein større region med eit breiare nettverk, større fagmiljø med meir, men informantane meiner dette ikkje ville vege opp for det å ha ein skule i regionen som basis for slik regional identitetsbygging.

Ein del elevar søker seg ut av regionen, først og fremst fordi tilboda dei ynskjer er i by-regionen. I tillegg er det ein del elevar som søker seg bort fordi venninner/kameratar gjer det, sjølv om same tilbodet finst i regionen. Ungdom fyl lett trendane i samfunnet, utan at desse treng å vere koplå til det som skjer i lokalsamfunnet og næringslivet. Frå regionen blir det difor helde fram at det er viktig å informere ungdomen om kva som er veksande næringar i regionen.

Ein annan effekt som blir trekt fram, er at når avstandane frå utkantane og inn til skulestaden blir så stor at elevane må flytte på hybel, vel dei gjerne å flytte til ein skule i eit større sentrum sjølv om denne ligg lengre borte. Dermed blir ungdomane slusa ut av regionen med dei moglege konsekvensane det kan få for regional identitet.

Oppsummering

- At samisk språk og kultur ser ut til å tape på nedlegginga av den vidaregåande skulen i Troms, er ikkje direkte overførbart til Sogn og Fjordane. Det er likevel naturleg å tenkje seg at dei same mekanismane kan gjere seg gjeldande når det gjeld kultur og andre tradisjonar som kjenneteiknar dette fylket.
- Konsekvensane ser ut til å vere store både for lokalmiljøet og ungdomane dersom elevane må flytte på hybel tidleg. Størst konsekvens vil det få for elevar med ekstra behov.
- Ytterkantane i regionen, som misser den vidaregåande skulen, vil i særleg grad merke nedlegginga. For desse elvane blir gjerne avstandane så store at alternativet blir å flytte på hybel med dei konsekvensane det vil få for lokalsamfunnet ved utarming av ungdomsmiljøet.
- Den vidaregåande skulen representerer mange kompetansearbeidsplassar i distrikts-Norge. Når slike arbeidsplassar forsvinn kan det påverke rekrutteringa til andre typar kompetansearbeidsplassar og fleksibiliteten samla sett. Difor vil tap av slike arbeidsplassar kunne påverke lokal og regional samfunnsutvikling.
- Nye busstilbod som blir etablert når skular vert lagt ned, kan bety ei betring av kollektivtilbodet for folk flest. Samstundes vil samordning for å oppnå mest mogleg rasjonelle ruter ofte føre til lang reisetid og lange arbeidsdagar for elevar som dagpendlar. Difor vil dette ofte kunne bety at elevar likevel vel å flytte på hybel med dei konsekvensane det får for ungdomsmiljøet og fråveret av ungdom i lokalsamfunnet. Dei merkar dette innanfor ulike organiserte aktivitetar og generelt mindre liv og røre som gjer at det blir meir keisamt for dei som er att.
- Uryddige prosessar og /eller prosessar med uklare og skiftande motiv kan bidra til å svekke tiltrua til politikarane og lokaldemokratiet. Dette vil i neste omgang kunne føre til sviktande lokalt engasjement.
- Rekruttere og halde på medlemar blant ungdom i alderen 16-19 år i frivillige lag og organisasjonar kan bli vanskelegare, enten fordi ungdom bur på hybel eller fordi dei ikkje har overskot til å delta på grunn av lange arbeidsdagar. Til dømes blir det peika på at kommunen der skulen har blitt nedlagt har mist mykje av det politiske engasjementet ved at det har blitt vanskeleg å oppretthalde ungdomsrådet.
- For næringslivet har nedlegging både direkte og indirekte konsekvensar;
 - Tap av lokal omsetnad knytt til skulen og dei tilsette/elevane
 - Større problem med å rekruttere arbeidskraft (heiltid/ deltid)
 - Færre lærlingar

Ein skule lokalt gjev betre tilgang på deltidsarbeidskraft på kveldstid, i høgtider og i sommarferien. Eit anna perspektiv er at gode tilbod til born og unge, gode kommunale og fylkeskommunale tenester er viktige for å rekruttere arbeidskraft utanfrå til lokale bedrifter.

- Den regionale identiteten kan bli påverka av at ungdom dannar nettverk til andre område tidlegare.
- Gode skuletilbod med eit breitt studietilbod i akseptabel pendlaravstand kan gjere det attraktivt å bu i distrikta.

Litteratur

Carroll, SJ & Scherer, E (2008). The Impact of Educational Quality on the Community. A Literature Review. RAND EDUCATION.

Champion, T; Coombes, M. & D. Brown (2009): Migration and longer distance commuting in rural England. *Regional Studies* 43, 1245-1259

Cresswell, T. (2006). *On the move. Mobility in the modern western world*. Routledge, London

Egelund, N. & Laustsen, H. (2006) School Closure: What are the consequences for the local society? *Scandinavian Journal of Educational Research*. Volume 50, Issue 4, pages 429-439

Fosso 2004. Unges flytting – et spørsmål om identitet og myter om marginale og sentrale steder? I Berg et al (red): *Mennesker, steder og regionale endringer*. Tapir.

Grimsrud, G.M. 2000. *Kvinner på flyttefot*. Østlandsforskning. Rapport.

Grimsrud, G.M. 2011. How well does the 'counter-urbanisation story' travel to other countries? the case of Norway. *Population, Space and Place*. Volume 17, Issue 5, pages 642–655,

Grimsrud, GM. & Sørli, K. 2004. Flytting og besetting, jobb og pendling. Kapittel 6 i: Berg et al (red): *Mennesker, steder og regionale endringer*. Tapir

Hagen, T. (1992): *Skulen og busettinga. Demografiske konsekvensar av ulike skulemønster*. Rapport 9212, Møreforskning, Volda

Hargreaves, L; Kvalsund, R og Galton, M. (2009). Reviews of research on rural schools and their communities in British and Nordic countries: Analytical perspectives and cultural meaning. *International Journal of Educational Research*. Volume 48, Issue 2, 2009, Pages 80-88

Hertzberg, D. (2007). *Samarbeid mellom næringsliv og skoler på Sunnmøre. En evaluering av ordninger*. Fafo 2007:15.

Kearns, R; Lewis, N; McCreanor, T. & Witten, K. (2009) 'The status quo is not an option': Community impacts of school closure in South Taranaki, New Zealand. *Journal of Rural Studies*, Volume 25, Issue 1, January 2009, Pages 131–140

Kvalsund, R. (2009). Centralized decentralization or decentralized centralization? A review of newer Norwegian research on schools and their communities. *International Journal of Educational Research*, Volume 48, Issue 2, 2009, Pages 89–99

Lie, I., Bjerklund, M., Ness, C., Nygaard, V. & Rønbeck, A. E. (2009). *Bortvalg og gjennomstrømning i videregående skole i Finnmark. Analyser av årsaker og gjennomgang av tiltak*. Rapport 5/2009. NORUT/Høgskolen i Finnmark.

Mills, E. (2012). Significance of a School to a Rural Community. *Journal of Inquiry & Action in Education*, 2(2),

Munkejordet. MC. 2009. *Hjemme i nord. En analyse av stedsopplevelser med utgangspunkt i kvinnelige og mannlige innflytteres fortellinger om hverdagsliv i Havøysund og Vadsø, Finnmark.* Avhandling for graden philosophiae doctor i kultur- og samfunnsfag Institutt for planlegging og lokalsamfunnsforskning, Universitetet i Tromsø

NOU 2011:3. Kompetansesarbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet. Norges offentlige utredninger.

NHHS 2005. *Konsekvensutredning . Eventuell nedleggelse av Tåtøy og Skåtøy skole.* NHHS Consulting AS. Bergen.

Nygaard, V. og Kvidal, T.(2010) *Rekruttering og bolyst i Finnmark. Fra bedrifters og kommuners ståsted.* Norut Alta-Áltá rapport: 2010:2

Pittman, R.B & Haughwout, P. (1987). Influence of High School Size on Dropout Rate. *EDUCATIONAL EVALUATION AND POLICY ANALYSIS* December 21, 1987 vol. 9 no. 4, 337-343

Post, D. & Stambach, A. 1999. District consolidation and rural school closure: E pluribus unum? *Journal of Research in Rural Education*, Vol. 15, 2, 106-117.

Røe, P.G. (2006): Utviklingen av «levelige» steder – på hvilken måte kan sosiokulturelle stedsanalyser bidra? *Michael* 2006; 3:193–205

Sella, R.S & F. Leistritz. L. (1997) SOCIOECONOMIC IMPACTS OF SCHOOL CONSOLIDATION ON HOST AND VACATED COMMUNITIES. *Community Development Society. Journal.* Volume 28, Issue 2, 1997

Støren, L.A., Helland, H. & Grøgaard, J.B. (2007), *Og hvem stod igjen? Sluttrapport fra prosjektet Gjennomstrømning i videregående opplæring blant elever som startet i videregående opplæring i årene 1999–2001.* Rapport 14. Oslo: NIFU STEP

Sørli, K; Aure, M. & Langset, B. (2012). *Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet.* NIBR-rapport 2012:22, Oslo

Vestby, G.M. (2003) *Ungdoms bilder av bygda og tanker om framtida.* NIBR-notat: 2003:11

Villa, M. (2012): Småsamfunn tek sats. Kapittel i (Bringslid, MB. Red) *Bygdeutviklingas paradoks.* Scandinavian academic press

Wiborg, A. (2005): *Flere unge til distriktene?* NF-Arbeidsnotat 1003/05. Nordlandsforskning

Åberg-Bengtsson, L. (2009): The smaller the better? A review of research on small rural schools in Sweden. *International Journal of Educational Research.* Volume 48, Issue 2, 2009, Pages 100–108

Aasbrenn. K. (1993) Demografisk Uttynning – marginaliseringens nordiske ansikt. *NordRegio* rapport nr 3, Stockholm.

MØREFORSKING

MØREFORSKING VOLDA
Postboks 325, NO-6101 Volda

Telefon +47 70 07 52 00
Telefaks +47 70 07 52 01

moreforskning@moreforsk.no
www.moreforsk.no

HØGSKULEN I VOLDA

HØGSKULEN I VOLDA
Postboks 500, NO-6101 Volda

Telefon +47 70 07 50 00
Telefaks +47 70 07 50 01

postmottak@hivolda.no
www.hivolda.no